

ALICJA ZAKRZEWSKA-PÓLTORAK

Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego we Wrocławiu

**PRZEKSZTAŁCENIA
W STRUKTURZE SPOŁECZNO-EKONOMICZNEJ
WYBRANYCH MAŁYCH MIAST
WROCŁAWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO**

Abstract: Changes in the Socio-economic Structure of Chosen Small Towns of Wrocław Metropolitan Area. This paper discusses changes occurred in the social and economic structure of small towns within Wrocław Metropolitan Area in years 2000-2005. Following towns: Brzeg Dolny, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Sobótka i Środa Śląska were included into the analysis. Special attention was drawn to the role of companies with foreign capital participation in these changes as well as the possibility of combining endogenous and exogenous factors of growth and development at the local level.

Wstęp

W literaturze przedmiotu brak jest jednej ogólnie akceptowanej definicji, która określałaby, jakie miasta według kryterium formalnego należy uważać za małe. Jak podkreśla Heffner, obecnie wielu autorów uznaje za małe miasto takie, którego liczba ludności nie przekracza 20 tys. osób¹. Taką definicję przyjęto również w prezentowanym opracowaniu. Aktywność oraz zmiany zachodzące w strukturach społeczno-ekonomicznych tak rozumianych małych miast, zwłaszcza położonych w obszarach metropolitalnych, wpływają na kształt i kierunki przemian, jakie obserwujemy w przestrzeni poszczególnych regionów Polski. Po 1989 r. w trakcie transformacji polskiej gospodarki, stopniowo ulegały zmianie główne funkcje wielu małych miast.

¹ Heffner (2005), s. 11.

Było to konsekwencją m.in. likwidacji lub przekształceń przedsiębiorstw państwowych, działających głównie w przemyśle, oraz przemian w rolnictwie. Część małych miast, po utracie pewnych funkcji kluczowych miała lub nadal ma trudności z ich odbudową albo wykształceniem nowych.

W pracy przedstawiono zmiany, jakie zachodziły w strukturze społeczno-ekonomicznej małych miast Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w latach 2000-2005. Do analizy wybrano miasta: Brzeg Dolny, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Sobótkę i Środę Śląską. Szczególna uwaga została poświęcona roli spółek z udziałem kapitału zagranicznego w tych przemianach oraz możliwości łączenia endo- i egzogenicznych czynników wzrostu i rozwoju.

1. Powierzchnia i ludność

W latach 2000-2005 poszczególne małe miasta Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego charakteryzowały się różnorodnymi trendami w zakresie dynamiki zmian liczby ludności. Można wskazać takie, w których liczba ludności rosła, takie, w których spadała, oraz takie, w których utrzymywała się na relatywnie stałym poziomie. Wśród wybranych do analizy miast znajdziemy przedstawicieli każdej z tych grup. W tabeli 1 przedstawiono powierzchnię i liczbę ludności analizowanych miast. Liczba ludności rosła w Kątach Wrocławskich i Sobótce, utrzymywała się na stabilnym poziomie w Środzie Śląskiej, natomiast malała w Brzegu Dolnym i Jelczu-Laskowicach. Wśród nowych mieszkańców małych miast, a szczególnie Sobótki i Kątów Wrocław-

Tabela 1

Powierzchnia i liczba ludności wybranych małych miast Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (stan na 31 grudnia)

Miasto	Powiat	Powierzchnia (w km ²) 2005	Liczba ludności		
			2000	2002	2005
Brzeg Dolny	wołowski	17	13 663	12 905	12 836
Jelcz-Laskowice	oławski	17	15 680	15 261	15 253
Kąty Wrocławskie	wrocławski	6	5 235	5 323	5 415
Sobótka	wrocławski	32	6 666	6 724	6 769
Środa Śląska	średzki	15	8 752	8 816	8 793

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego* 2001, 2003, 2006.

skich, liczną grupę stanowili byli mieszkańcy Wrocławia, którzy zmieniając miejsce zamieszkania, często nadal byli związani, przede wszystkim miejscem pracy, ze stolicą województwa.

Największą powierzchnię zajmowało miasto Sobótka, położone w powiecie wrocławskim. Jednocześnie gęstość zaludnienia w Sobótce była zdecydowanie niższa w porównaniu z innymi analizowanymi miastami. Na koniec 2005 r. wynosiła ok. 211 os/km², podczas gdy w pozostałych miastach: ponad 586 os/km² w Środzie Śląskiej (powiat średzki), ok. 755 os/km² w Brzegu Dolnym (powiat wołowski), ponad 897 os/km² w Jelczu-Laskowicach (powiat oławski) i ponad 902 os/km² w mieście najmniejszym pod względem powierzchni wśród analizowanych – Kątach Wrocławskich (powiat wrocławski).

Należy zaznaczyć, że negatywne trendy demograficzne, tj. malejąca lub stała liczba ludności, mogą stać się poważną barierą rozwoju małych miast w woj. dolnośląskim, także we Wrocławskim Obszarze Metropolitalnym². W analizowanym okresie rzutowały one negatywnie, przede wszystkim w trzech z analizowanych pięciu miast, zarówno na lokalny rynek pracy, na którym pracodawcy mieli trudności ze znalezieniem odpowiednich pracowników, jak również na ogólne warunki prowadzenia działalności gospodarczej m.in. przez chłonność rynku zbytu oraz dostępność do rynków zaopatrzenia w dobra i usługi (w tym oferowane przez instytucje otoczenia biznesu). Proces ten może ulec nasileniu.

2. Rynek pracy według sektorów

Chcąc określić zmiany, jakie zachodziły w strukturze społeczno-ekonomicznej wybranych małych miast Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego, należy dokonać analizy zmian w zakresie pracujących pod względem sektorowym oraz dynamiki zmian liczby bezrobotnych. Wykorzystano dane dla gmin miejsko-wiejskich, na których terenie znajdowały się małe miasta. W tabeli 2 zawarto dane dotyczące pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki (według faktycznego miejsca pracy i faktycznego rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez rolników indywidualnych) zgodnie ze stanem na 31 grudnia w latach: 2000 i 2005. Dla porównania przedstawiono również wyniki dla Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (bez Wrocławia) oraz całego woj. dolnośląskiego.

² Por. Korenik (2005), s. 219-227.

Pracujący według sektorów w wybranych gminach miejsko-wiejskich
Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w latach 2000 i 2005
(stan na 31 grudnia)

Gmina	Pracujący							
	2000 ^a				2005 ^a			
	A	B	C	D	A	B	C	D
Brzeg Dolny	37	2 673	913	863	21	2 325	1 012	503
jako % pracujących ogółem w gminie	0,82	59,59	20,35	19,24	0,54	60,22	26,21	13,03
Jelcz-Laskowice	91	2 636	546	753	38	4 825	826	494
jako % pracujących ogółem w gminie	2,26	65,48	13,56	18,70	0,61	78,04	13,36	7,99
Kąty Wrocławskie	138	1 162	584	650	116	1 606	1 072	622
jako % pracujących ogółem w gminie	5,44	45,86	23,05	25,65	3,40	47,01	31,38	18,21
Sobótka	61	771	365	430	47	773	294	414
jako % pracujących ogółem w gminie	3,75	47,39	22,43	26,43	3,08	50,59	19,24	27,09
Środa Śląska	131	1 690	980	1 274	88	2 327	859	1 165
jako % pracujących ogółem w gminie	3,22	41,47	24,05	31,26	1,98	52,42	19,35	26,25
Wrocławski Obszar Metropolitalny (bez Wrocławia)	3 339	31 311	15 052	19 262	2 628	37 198	18 480	18 145
jako % pracujących ogółem w obszarze (bez Wrocławia)	4,84	45,40	21,83	27,93	3,44	48,66	24,17	23,73
woj. dolnośląskie	12 855	256 567	193 615	179 009	9 732	235 371	194 548	167 572
jako % pracujących ogółem w województwie	2,00	39,96	30,16	27,88	1,60	38,76	32,04	27,60

A – Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo

B – Przemysł i budownictwo

C – Usługi rynkowe

D – Usługi nierynkowe

^a – według faktycznego miejsca pracy; bez zakładów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i spółek cywilnych, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób

^b – według faktycznego miejsca pracy i faktycznego rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez rolników indywidualnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego* 2001, 2006.

Najwyższy odsetek pracujących w rolnictwie występował w gminie Kąty Wrocławskie: ponad 5% na koniec 2000 r. i blisko 3,5% na koniec 2005 r. W pozostałych gminach udział ten wynosił na koniec 2000 r. od 0,8% w gminie Brzeg Dolny do 3,8% w gminie Sobótka. Według stanu na koniec 2005 r. udział tego sektora, mierzony liczbą pracujących, uległ obniżeniu i wynosił od 0,5% w Brzegu Dolnym do 3,1% w Sobótce. We wszystkich gminach najwyższy udział pracujących dotyczył sektora *Przemysł i budownictwo*. Wynosił on od 41,5% w Środzie Śląskiej do 65,5% w Jelczu-Laskowicach na koniec 2000 r. Dla obszaru metropolitalnego, z pominięciem Wrocławia było to 45,4%, natomiast dla całego województwa – ok. 40%. W ciągu pięciu lat udział tego sektora rósł w gospodarce każdej z analizowanych gmin oraz w obszarze metropolitalnym (bez Wrocławia), natomiast malał w całym województwie. Na koniec 2005 r. wynosił on odpowiednio: ok. 47% w Kątach Wrocławskich, ponad 50% w Sobótce i Środzie Śląskiej, ponad 60% w Brzegu Dolnym i blisko 80% w Jelczu-Laskowicach. Dla obszaru metropolitalnego bez Wrocławia było to ok. 49%, a dla całego województwa – poniżej 39%. W gminach: Brzeg Dolny i Kąty Wrocławskie, według stanu na koniec 2005 r. w porównaniu z analogicznym okresem 2000 r., wzrósł udział pracujących w usługach rynkowych, natomiast zmalał – w nierynkowych. W Jelczu-Laskowicach i Środzie Śląskiej zmalał udział w usługach obydwu typów, natomiast w gminie Sobótka wzrósł udział pracujących w usługach nierynkowych, a zmalał – w usługach rynkowych. W całym obszarze, bez Wrocławia, rosła liczba pracujących w usługach rynkowych, a malała – w nierynkowych, w całym województwie rósł udział pracujących w usługach rynkowych, a odsetek pracujących w usługach nierynkowych utrzymywał się na stabilnym poziomie.

W analizowanych małych miastach i gminach miejsko-wiejskich Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego występowała relatywnie niska stopa bezrobocia na tle całego województwa. Najgorzej pod tym względem wypadało miasto i gmina Sobótka. Ponadto, problemem we wszystkich miastach pozostawał relatywnie wysoki udział długotrwale bezrobotnych, tj. pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy. Były to przede wszystkim osoby o kwalifikacjach niedostosowanych do wymagań potencjalnych pracodawców (por. tabela 3). W gminach Brzeg Dolny, Jelcz-Laskowice i Środa Śląska długotrwale bezrobotni stanowili ok. 1/3 ogólnej liczby bezrobotnych w gminie. W pozostałych miastach: Kątach Wrocławskich i Sobótce udział ten był znacznie wyższy i wyniósł ponad 43%.

Łącznie udział bezrobotnych zarejestrowanych w pięciu gminach wyniósł blisko 20% bezrobotnych ogółem w całym obszarze metropolitalnym bez Wro-

Tabela 3

Wybrane dane dotyczące rynku pracy w gminach miejsko-wiejskich
Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (stan na 31 grudnia 2005 r.)

Gmina	Pracujący ^a	Bezrobotni ogółem	Bezrobotni powyżej 24 mies.	Ludność ogółem	Ludność w wieku produkcyjnym
Brzeg Dolny	3 861	1 129	344	16 232	10 629
Jelcz-Laskowice	6 183	1 674	531	21 490	15 034
Kąty Wrocławskie	3 416	1 254	549	17 582	11 398
Sobótka	1 528	1 092	473	12 362	7 993
Środa Śląska	4 439	1 310	399	19 060	12 504
Razem jako % w obszarze metropolitalnym (bez Wrocławia)	25,4	19,6	21,1	19,3	19,7

a - według faktycznego miejsca pracy i faktycznego rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez rolników indywidualnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2006* (tab. 3 i 4).

clawia, natomiast udział długotrwale bezrobotnych był wyższy o 1,5 pkt proc. W gminie Sobótka stosunek liczby bezrobotnych oraz bezrobotnych powyżej 24 miesięcy do liczby ludności w wieku produkcyjnym był najwyższy i wyniósł odpowiednio 13,7% i 5,9%. Najniższa relacja wystąpiła w gminach: Środa Śląska (odpowiednio 10,5% i 3,2%) oraz Brzeg Dolny (10,6% i 3,2%). Dla całego obszaru metropolitalnego (bez Wrocławia) było to: 11,3% i 3,7%. Jako element pozytywny należy uznać, że odsetek pracujących przypadających na pięć gmin był wyższy i przekroczył ¼ pracujących we Wrocławskim Obszarze Metropolitalnym (bez Wrocławia). W gminie Jelcz-Laskowice pracowało blisko 6,2 tys. osób (ponad 41% ludności w wieku produkcyjnym w gminie³), w Środzie Śląskiej ponad 4,4 tys. osób, w Brzegu Dolnym ponad 3,8 tys. osób, w Kątach Wrocławskich ponad 3,4 tys. osób i w Sobótce zaledwie 1,5 tys. osób.

3. Podmioty gospodarcze i ich aktywność

Aktywność i liczba podmiotów gospodarczych kształtowały się różnie w poszczególnych miastach. W tabeli 4 przedstawiono podmioty zarejestro-

³ Część pracujących była zameldowana i mieszkała poza terenem gminy, również we Wrocławiu.

Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON przypadające na 1 tys. mieszkańców w wybranych małych miastach Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (stan na 31 grudnia 2005 r.)

Miasto	Podmioty ogółem ^a	Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą ^a
Brzeg Dolny	82,66	1,48	54,69
Jelcz-Laskowice	92,97	1,44	76,44
Kąty Wrocławskie	105,82	4,06	78,12
Sobótka	119,81	1,33	88,20
Środa Śląska	141,82	1,36	94,17

a – bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwo rolne.

wane w rejestrze REGON przypadające na 1 tys. mieszkańców według stanu na koniec 2005 r. Najwięcej podmiotów (ponad 140) przypadało w Środzie Śląskiej; najmniej – w Brzegu Dolnym (mniej niż 83 podmioty), także w Jelczu-Laskowicach wartość ta była relatywnie niska i wynosiła poniżej 93 podmiotów. To samo dotyczyło wartości w odniesieniu do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą; w Środzie Śląskiej na 1 tys. mieszkańców przypadały ponad 94 osoby prowadzące działalność gospodarczą, w Brzegu Dolnym – mniej niż 55 osób.

Małe miasta o względnie niskiej liczbie podmiotów charakteryzowały się dominacją dużych firm z udziałem kapitału zagranicznego. Analizowane miasta, poza Sobótką, od połowy lat 90. XX w. w dużej mierze zawdzięczały swój rozwój bezpośrednim inwestycjom zagranicznym. Poniżej scharakteryzowano sytuację poszczególnych miast w tym zakresie oraz określono ich funkcje podstawowe.

W Brzegu Dolnym główną rolę odgrywała funkcja przemysłowa. Przez ponad pół wieku dominował przemysł chemiczny za sprawą Zakładów Chemicznych „Rokita”, które powstały jako przedsiębiorstwo państwowe, w latach 50. XX w. Zakłady przez ponad 50 lat kształtowały kierunki rozwoju miasta i gminy m.in. przez inwestycje w infrastrukturę⁴. W latach 90. XX w., po przekształceniu w spółkę akcyjną nadal były głównym pracodawcą w mieście i gminie. Od 2002 r. podstawowym akcjonariuszem w Zakładach Che-

⁴ Por. <http://www.brzegdolny.pl/historia.php>

micznych „Rokita” S.A. została spółka z kapitałem niemieckim PCC; nazwę zmieniono na PCC Rokita S.A. Według danych na koniec 2006 r., spółka zatrudniała 1819 osób⁵. Udział eksportu w sprzedaży ogółem stanowił 40%, a przychody ze sprzedaży eksportowej wyniosły blisko 348 mln zł. W drugiej połowie 2005 r. w mieście utworzono podstrefę Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Invest-Park” o powierzchni 43,9 ha, w której od listopada 2005 r. formalnie rozpoczęła działalność spółka PCC Rokita⁶. Zadeklarowano realizację inwestycji o wartości ok. 40 mln euro. Inne firmy to m.in.: producenci pianki poliuretanowej Vita Polymers Poland Sp. z o.o. i „Organika” Malbork, Wytwórnia Gazów Technicznych BOC GAZY, wytwórca liczników energii elektrycznej DZG Polska sp. z o.o. oraz producent i dystrybutor opakowań z tworzyw sztucznych dla przemysłu spożywczego Linpac Plastics Ltd.

W mieście Jelcz-Laskowice, po podziale i restrukturyzacji Zakładów Samochodowych Jelcz, lokalny rynek pracy uległ ożywieniu po powołaniu, w sierpniu 2001 r., podstrefy Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Invest-Park” (60 ha). Przyciągnęła ona m.in. takich inwestorów, jak: japońska Toyota Motor Industries Poland sp. z o.o., francuska Faurecia Wałbrzych sp. z o.o., włoski Italmetal sp. z o.o., japoński NTK Technical Ceramics sp. z o.o., portugalski Simoldes Plasticos Polska sp. z o.o., japoński Accuromm Central Europe sp. z o.o. Przed powołaniem podstrefy w Jelczu-Laskowicach i pobliskiej Oławie działała m.in. szwedzka spółka Autoliv Poland sp. z o.o., która zatrudniała w Polsce na koniec 2006 r. 1738 osób, a ponad 90% jej przychodów pochodziło ze sprzedaży na eksport⁷. Rozwój miasta Jelcz-Laskowice, podobnie jak Brzegu Dolnego, wiązał się z funkcją przemysłową. Dotyczyło to głównie branży motoryzacyjnej przemysłu przetwórczego.

W Kątach Wrocławskich, począwszy od lat 90. XX w., lokalizowali się inwestorzy z kapitałem zagranicznym m.in. niemiecka Grupa Schneider Sp. z o.o. Systemy Budowlane – producent aluminiowych fasad, okien i drzwi, niemiecka Georg Utz sp. z o.o. – wytwórca opakowań plastikowych, spółka CeDo należąca do międzynarodowego holdingu Delton A.G. – producent jednorazowych artykułów gospodarstwa domowego oraz Centrum Logistyczne międzynarodowego koncernu Tengelmann, właściciela sieci sklepów dyskontowych Plus. Gmina i miasto utrzymywały inwestorów za pomocą walorów

⁵ *Lista 500...* (2007).

⁶ <http://www.brzegdolny.pl/info.php>

⁷ *Lista 500...* (2007).

endogenicznych (w tym położenia w pobliżu autostrady A-4) oraz bliskości Wrocławia. Obok działalności prowadzonej przez podmioty z kapitałem zagranicznym, rozwijała się przedsiębiorczość rodzima, na 1 tys. mieszkańców na koniec 2005 r. przypadało niemal 106 podmiotów, w tym ponad 78 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

W Sobótce funkcją kluczową była turystyczna, niestety słabo rozwinięta. W *Strategii* rozwoju miasta i gminy Sobótka jako jeden z celów strategicznych formułuje się: „stworzenie warunków do rozwoju turystyki jako głównego źródła dochodów mieszkańców i budżetu gminy”⁸. Jednak rozwój usług turystycznych, zwłaszcza niezbędnej infrastruktury, był niewystarczający. Braki występowały zarówno w zakresie ilości i jakości bazy noclegowo-gastronomicznej, jak i promocji walorów turystycznych miasta i gminy. Wśród największych podmiotów gospodarczych w Sobótce i okolicy należy wymienić: Strzeblowskie Kopalnie Surowców Mineralnych sp. z o.o. oraz zakłady przeróbki skalenia.

W Środzie Śląskiej i okolicy już od połowy lat 90. XX w. ulokowało się kilkunastu inwestorów zagranicznych m.in. w branży budowlanej: niemiecki Röben Ceramika Budowlana Sp. z o.o. (na bazie Wrocławskiego Przedsiębiorstwa Ceramiki Budowlanej), międzynarodowy Armacell Insulation Products sp. z o.o., producent i sprzedawca gazów niemiecka spółka Messer oraz wytwórcy w branży motoryzacyjnej: niemiecki Vibracoustic Polska sp. z o.o.,

Tabela 5

Spółki z udziałem kapitału zagranicznego
w wybranych małych miastach Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego
w latach 2000, 2002, 2003 i 2005 (stan na 31 grudnia)

Miasto	2000	2002	2003	2005
Brzeg Dolny	17	17	17	19
Jelcz-Laskowice	7	14	16	22
Kąty Wrocławskie	17	17	15	22
Sobótka	8	8	8	9
Środa Śląska	13	13	13	12
Razem	62	69	69	84
Razem jako % w obszarze metropolitalnym bez Wrocławia	15,0	14,3	14,0	14,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego* 2001, 2003, 2004, 2006.

⁸ *Strategia...* (2000), s. 88.

niemiecki Elmsteel Polska sp. z o.o. (należący do Voestalpine) czy w ostatnim czasie niemiecki Vorwerk Dichtungssysteme. Atrakcyjność miasta wzrosła po utworzeniu podstrefy Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Ponadto, jak zauważono powyżej miasto przodowało pod względem podmiotów na 1 tys. mieszkańców.

Problem bezrobocia w pozostałych miastach i gminach małał m.in. za sprawą lokalizacji inwestycji zagranicznych, które wiązały się z powstawaniem nowych miejsc pracy. Dynamikę zmian liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego przedstawiono w tabeli 5. Największy przyrost liczby spółek zanotowano w Jelczu-Laskowicach, gdzie na koniec 2005 r. były zarejestrowane 22 podmioty, tj. o 15 więcej niż na koniec 2000 r.

Jednocześnie miasto wraz z Kątami Wrocławskimi zajmowało *ex equo* pierwsze miejsce pod względem liczby spółek na koniec 2005 r., jakkolwiek w Kątach Wrocławskich ulokowany kapitał zagraniczny był zdecydowanie niższy. Ogółem w pięciu miastach było zarejestrowanych ponad 80 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego.

4. Budżety gmin

Dochody budżetowe analizowanych gmin miejsko-wiejskich wynosiły w 2005 r. od 20 mln zł w Sobótce do ponad 37 mln zł w Środzie Śląskiej i Jelczu-Laskowicach (por. tab. 6). Przy tym, w porównaniu z 2000 r., dochody najbardziej dynamicznie wzrosły w gminie Kąty Wrocławskie – o ponad 58%. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w 2005 r. wynosił od 60% w Sobótce do 66% w Brzegu Dolnym. W Brzegu Dolnym udział dochodów własnych w analizowanym okresie wzrósł najsilniej, bo o blisko 10 pkt. proc. Także w Brzegu Dolnym odnotowano w 2005 r. najwyższe dochody ogółem na 1 mieszkańca; było to ponad 2 tys. zł. W pozostałych gminach: od ok. 1,63 tys. zł w Sobótce do 1,95 tys. zł w Kątach Wrocławskich i Środzie Śląskiej; średnia dla obszaru metropolitalnego (bez Wrocławia) wyniosła 1,85 tys. zł.

Wydatki ogółem na 1 mieszkańca były najwyższe w gminie Kąty Wrocławskie, jednocześnie była to jedyna wśród pięciu analizowanych, w której wystąpił deficyt budżetowy. Najwyższe wydatki inwestycyjne *per capita* również odnotowano w Kątach Wrocławskich (ok. 590 zł). Średnia dla obszaru wyniosła ok. 390 zł, w czterech pozostałych gminach wydatki plasowały się na poziomie poniżej średniej. Najgorzej sytuacja wyglądała w Sobótce, gdzie wynosiły one zaledwie ok. 190 zł na 1 mieszkańca.

Dochody i wydatki budżetowe wybranych gmin miejsko-wiejskich
Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w latach 2000 i 2005

Gmina	Dochody ogółem (w mln zł)		Dochody własne jako % dochodów ogółem		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wydatki inwestycyjne
	2000	2005	2000	2005			
Brzeg Dolny	26,43	33,14	56,3	66,2	2,03	1,93	0,27
Jelcz-Laskowice	26,37	37,17	61,7	63,5	1,73	1,67	0,36
Kąty Wrocławskie	21,44	33,91	60,4	61,9	1,95	2,21	0,59
Sobótka	14,56	20,07	57,0	60,2	1,63	1,58	0,19
Środa Śląska	25,13	37,13	62,4	64,7	1,95	1,91	0,32
Przeciętnie w obszarze metropolitalnym (bez Wrocławia)	-	-	-	-	1,85	1,85	0,39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego* 2001, 2006.

Gmina Kąty Wrocławskie znalazła się na jedenastym miejscu wśród gmin woj. dolnośląskiego pod względem wartości pozyskanych funduszy Unii Europejskiej *per capita* w ramach *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego* (blisko 923 zł na koniec 2006 r.), całkowite przyznane dofinansowanie wyniosło ponad 16,2 mln zł⁹. Pozostałe analizowane gminy uplasowały się poza pierwszą dwudziestką. W Brzegu Dolnym na 1 mieszkańca przypadało ok. 278 zł, w Środzie Śląskiej – 273 zł, a w Jelczu-Laskowicach – 191 zł.

Podsumowanie

Rozwój małych miast Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego, będących przedmiotem powyższej analizy odbywał się w znacznym stopniu na podstawie zasobów egzogenicznych, z których istotnym był kapitał zagraniczny lokowany w postaci inwestycji bezpośrednich oraz, w niewielkim stopniu wykorzystany, z którym jednak wiązano duże nadzieje, kapitał pochodzący

⁹ http://www.katywroclawskie.pl/ogloszenia/p_157_10.jpg, za: „Horyzont Gospodarczy” (2007).

z funduszy Unii Europejskiej. Czynniki egzogeniczne powinny przyczynić się do wzmocnienia potencjału o charakterze endogenicznym małych miast, jak również stanowić impuls umożliwiający rozwój tego potencjału. Niestety ta zależność była obserwowana w stopniu bardzo niezadowolającym w pięciu małych miastach Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w latach 2000-2005. Często potencjał wewnętrzny małych miast pozostawał niewykorzystany np. w zakresie walorów turystycznych. Ponadto, istniały relatywnie słabe i nieliczne relacje współpracy między inwestorami zagranicznymi i przedsiębiorcami lokalnymi. Także w relacjach tych miast ze stolicą obszaru metropolitalnego przeważało oddziaływanie negatywne z ich punktu widzenia m.in. tzw. wysysanie najbardziej wartościowych zasobów ludzkich oraz majątkowych zarówno materialnych, jak i niematerialnych.

Literatura

- Heffner K., 2005, *Małe miasta w rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*, K. Heffer (red.). Wyd. AE, Katowice.
- „Horyzont Gospodarczy” dolnośląski dodatek do „Rzeczpospolitej” z 30.05.2007.
- Korenik S., 2005, *Znaczenie małych miast w rozwoju regionu Dolnego Śląska*, [w:] *Małe miasta..., op. cit.*
- Lista 500*, Edycja 9, dodatek do „Rzeczpospolitej” z 25.04.2007.
- Roczniki Statystyczne Województwa Dolnośląskiego* z lat 2001, 2003, 2004, 2006 tom II, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław.
- Strategia rozwoju miasta i gminy Sobótka*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Dolnośląskie Centrum Szkolenia Samorządowego we Wrocławiu, Wrocław 2000.

Dane z oficjalnych stron internetowych urzędów miasta i gminy:

- Brzeg Dolny: <http://www.brzegdolny.pl>
- Jelcz-Laskowice: <http://www.jelcz-laskowice.pl>
- Kąty Wrocławskie: <http://www.katywroclawskie.pl>
- Sobótka: <http://www.sobotka.pl>
- Środa Śląska: <http://www.srodaslaska.pl>